



ASSESSING CASH FLOWS AND PAYMENT CAPACITY IN ISLAMIC FINANCING OF SMALL BUSINESSES IN UZBEKISTAN

Komilova Gulbadanbegim

Manager at Uzbekistan Creative Industry Park

ORCID: 0009-0008-8228-6335

E-mail: gulbadanbegimkomilova@gmail.com

Abstract

This thesis develops a scenario-based assessment approach to evaluate the compatibility of Islamic financing obligations with small business cash flows. Based on a comparative analysis of the literature, an assessment procedure is proposed for baseline scenarios, declining revenue scenarios, and delayed revenue scenarios. The approach is based on jointly considering payment schedules, operating expenses, and liquidity reserves. The results are presented as a methodological proposal whose practical effectiveness has not yet been tested.

Keywords

Islamic financing, small business, cash flow, scenario analysis, liquidity, payment schedule.

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI ISLOMIY MOLİYALASHTIRISHDA PUL OQIMLARI VA TO'LOV QOBILIYATINI BAHOLASH

Komilova Gulbadanbegim

Uzbekistan Creative Industry Park menejeri

ORCID: 0009-0008-8228-6335

E-mail: gulbadanbegimkomilova@gmail.com

Annotatsiya. Tezisda islomiy moliyalashtirish majburiyatlarining kichik biznes pul oqimlariga mosligini ssenariyli baholash yondashuvi ishlab chiqiladi. Manbalarning qiyosiy tahlili asosida bazaviy, tushum kamayadigan va tushum kechikadigan holatlar



**"ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO'NALISHLARI" nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026**

uchun baholash tartibi taklif etiladi. Yondashuv to'lov jadvali, operatsion xarajatlar va likvidlik zaxirasini birgalikda hisobga olishga asoslanadi. Natijalar amaliy samaradorligi hali sinovdan o'tkazilgan uslubiy taklif sifatida taqdim etiladi.

***Kalit so'zlar:** islomiy moliyalashtirish, kichik biznes, pul oqimi, ssenariyli tahlil, likvidlik, to'lov jadvali.*

Kirish

Kichik biznesning moliyaviy barqarorligi daromad hajmi bilan birga tushum va to'lovlarning vaqt bo'yicha muvofiqligiga bog'liq. Hisobotda foyda qayd etilgan korxonada ham xaridorlarning kechiktirilgan to'lovlari sababli pul yetishmovchiligi yuzaga kelishi mumkin. Shu bois moliyalashtirish shartnomasini baholashda uning umumiy qiymati bilan bir qatorda davriy to'lovlarning korxona pul oqimlariga ta'siri o'rganilishi zarur.

Islomiy moliyalashtirishning real iqtisodiy faoliyat bilan bog'liqligi risklarni avtomatik bartaraf etmaydi [1]. Murobaha bo'yicha savdo qarzi va ijara to'lovlari korxonaning muayyan davrdagi pul tushumlari bilan qoplanishi kerak. Muallifning O'zbekiston va Malayziya tajribasiga bag'ishlangan tadqiqotida kichik biznesning qarz bosimi va moliyaviy zaxiralariga oid masalalar yoritilgan [4]. Mazkur tezisning maqsadi ushbu ilmiy yo'nalish doirasida to'lov qobiliyatini oldindan baholash uchun ssenariyli tahlil tartibini taklif etishdir.

Materiallar va metodlar

Tadqiqotda hujjatlar tahlili, qiyosiy tahlil va mantiqiy modellashtirish qo'llanildi. Islomiy moliyaning iqtisodiy asoslari, moliyaviy vositachilikni rivojlantirish va O'zbekiston sharoitidagi institutsional masalalarga bag'ishlangan manbalar o'rganildi [1–4]. Tahlil birligi sifatida kichik biznesning oylar kesimidagi pul tushumlari, operatsion to'lovlari va moliyalashtirish majburiyatlari olindi. Yangi so'rov



**"ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO'NALISHLARI" nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026**

o'tkazilmadi; taklif etilgan ssenariylar kuzatilgan statistik natijalar sifatida talqin qilinmadi.

Baholash uch holat asosida tuzildi: korxona rejasiga mos bazaviy holat; sotuvlar yoki tushum kamayadigan holat; tushumning bir qismi keyingi davrga ko'chadigan holat. O'zgarish miqdori korxonaning mavsumiyligi, oldingi davrlardagi tushumlari va xaridorlar bilan hisob-kitob muddatlariga qarab belgilanadi. Barcha korxonalar uchun bir xil pasayish foizi qabul qilinmaydi.

Natijalar

Tahlil natijasida besh bosqichli baholash tartibi shakllantirildi. Birinchi bosqichda pul oqimi prognozi tuziladi. Unda hisoblangan daromad bilan amalda kelib tushadigan mablag' farqlanadi; ish haqi, xomashyo, ijara, soliq va boshqa zarur xarajatlarning to'lov muddatlari ko'rsatiladi. Boshlang'ich pul qoldig'i alohida hisobga olinadi.

Ikkinchi bosqichda moliyalashtirish shartnomasi pul oqimi jadvaliga kiritiladi. Murobahada kelishilgan savdo narxi bo'yicha to'lovlar, ijarada esa ijara haqi va shartnomada korxonaga yuklangan xarajatlar hisobga olinadi. Mushorakada foydani taqsimlash va kapital bilan bog'liq shartlar alohida tekshiriladi; u qat'iy qarz to'lovi shaklida modellastirilmaydi [1].

Uchinchi bosqichda har bir ssenariy uchun davr oxiridagi pul qoldig'i aniqlanadi: boshlang'ich qoldiqqa pul tushumlari qo'shilib, operatsion to'lovlar va tegishli shartnoma majburiyatlari ayriladi. Natija manfiy bo'lsa, shu davrda mablag' yetishmovchiligi mavjudligi qayd etiladi. Tushumning kechikishi holatida uning umumiy summasi o'zgarmasligi mumkin, biroq to'lov oyida likvidlik tanqisligi yuzaga keladi.

To'rtinchi bosqichda manfiy qoldiq kuzatilgan davrlar, eng katta mablag' yetishmovchiligi va uni qoplash uchun zarur zaxira aniqlanadi. Ketma-ket bir necha oy davom etadigan tanqislikda alohida oylik farq bilan cheklanmasdan, jami pul oqimi ham



**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026**

tekshiriladi. Beshinchi bosqichda moliyalashtirish summasi, dastlabki to‘lov va jadvalning korxona imkoniyatlariga mosligi qayta baholanadi. Shartlar o‘zgartirilsa, ssenariyli hisob-kitob takrorlanadi.

Muhokama

Taklif etilgan tartib mahsulot turini tanlashdan keyingi moliyaviy tekshiruvni aniqlashtiradi. Uning asosiy jihati — tushumning kamayishi va tushumning kechikishini alohida baholashdir. Birinchi holat korxonaning mablag‘ yaratish imkoniyatini qisqartiradi; ikkinchisi esa daromad mavjud bo‘lsa ham vaqtinchalik to‘lov muammosini yuzaga keltiradi. Bu farq to‘lov jadvali va likvidlik zaxirasini belgilashda ahamiyatli.

Islomiy moliyalashtirishni rivojlantirish bo‘yicha manbalar institutsional tayyorgarlik va xizmatlarning amaliy ishlash mexanizmlarini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi [2; 3]. Ssenariyli baholash shu jarayonda korxona darajasidagi yordamchi vosita bo‘lishi mumkin. Biroq u shariatga muvofiqlik ekspertizasi, huquqiy tahlil yoki moliyalashtiruvchi tashkilotning risk bahosini almashtirmaydi. Amaldagi shartnoma to‘lovlarini o‘zgartirish tomonlar kelishuvi va tegishli talablar asosida hal etiladi.

Yondashuvning cheklovi pul oqimi prognozining aniqligiga bog‘liq. Hisob-kitobda mavsumiy sotuvlar, debitorlik qarzlari va kutilmagan xarajatlar yetarli aks ettirilmasa, natija ortiqcha optimistik bo‘lishi mumkin. Taklifning amaliy samaradorligini baholash uchun keyingi tadqiqotlarda prognoz qilingan va amalda kuzatilgan pul qoldiqlarini taqqoslash zarur.

Xulosa

Kichik biznes uchun islomiy moliyalashtirish majburiyatlarini baholashda to‘lov summasi, pul tushumining vaqti va likvidlik zaxirasi birgalikda hisobga olinishi lozim. Bazaviy, tushum kamayadigan va tushum kechikadigan ssenariylarni qo‘llash ehtimoliy mablag‘ yetishmovchiligi davrlarini oldindan aniqlashga xizmat qiladi. Taklif etilgan



**"ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO'NALISHLARI" nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026**

tartib moliyalashtirish qarorini korxonaning real pul oqimlari bilan asoslashga qaratilgan uslubiy yondashuvdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Iqbal Z., Mirakhor A. (eds.). Economic Development and Islamic Finance. Washington, DC: World Bank, 2013.
2. Bank Negara Malaysia. Financial Sector Blueprint 2022–2026. Kuala Lumpur, 2022.
3. Umarov S., Tlemsani I., Hashim M. A. M., Matthews R. Implementing Islamic banking in Uzbekistan. Journal of Islamic Business and Management. 2024. Vol. 14, No. 1. P. 21–36. DOI: 10.26501/jibm/2024.1401003.
4. Komilova G. Islamic Finance Development in Uzbekistan: A Comparative Benchmark Study with Lessons from Malaysia. New Uzbekistan University, 2026.